

KONGL. MAJ:TS
BEFALLNINGSHAFVANDES

UTI

Westmanlands Län

TILL

KONGL. MAJ:T

I UNDERDÅNIGHET AFGIFNE

FEMÅRS-BERÄTTELSE,

för Åren 1828, 1829, 1830, 1831 och 1832.

STOCKHOLM,
ECKSTEINSKA BOKTRYCKERIET.

1834.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Westmanlands Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifne Femårs-berättelse, för Åren 1828, 1829, 1830 , 1831 och 1832.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB).

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS
BEFALLNINGSHAFVANDES

UTI

Westmanlands Län

TILL

KONGL. MAJ:T

I UNDERDÅNIGHET AFGIFNE

FEMÅRS-BERÄTTELSE,

för Åren 1828, 1829, 1830, 1831 och 1832.

STOCKHOLM,
ECKSTEINSKA BOKTRYCKERIET.

1834.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
§. 1. Landets allmänna beskaffenhet.....	3.
§. 2. Innevånare.....	4.
§. 3. Näringar.....	6.
Jordbruket.....	6.
Skogarne.....	6.
Jernmalmsgrufvor.....	8.
Tackjernstillverkningen.....	8.
Stångjerns- och Manufactur-tillverkningen.....	9.
Sala Silfververk.....	11.
Skultuna Messings-Bruk.....	11.
Fabriker, Bruk och öfrige Näringar, utom	
Bergsrörelsen.....	13.
Binäringar.....	15.
Handeln.....	15.
§. 4. Politisk Författning.....	17.
Kammarverk.....	17.
Hemman, Lägenheter, Bruk, Qvarnar.....	19.
Statsbidrag.....	20.
Politi.....	21.
§. 5. Städerne.....	24.
1:o Westerås.....	24.
2:o Arboga.....	28.
3:o Köpings Stad.....	30.
4:o Sala.....	32.

Tabellbilaga

Tabell för Landet inom Westmanlands Län

Tabell för Städerne inom Westmanlands Län

§. 1.

Landets allmänna beskaffenhet.

Derom har jag uti min år 1828 afgifne underdåniga Berättelse anført en beskrifning som ännu gäller och hvilken det derföre torde tillåtas mig, att i underdånighet åberopa, utan att här upprepa. Dock är nödigt, att härvid tillägga följande: Utom de i förra Berättelsen nämnde 3:ne åsar, torde böra anmärkas en Bergs- eller Grus-ås, som i östra delen af Länet fortlöper genom Hernevi, Thorstuna och Altuna socknar och har sammanhang med Sandåsarne vid Enköping i Upsala Län. Uti denna östra del af Länet, innefattande Wäsby Fögderi, märkas flere större och mindre insjöar, hvaraf tolf äro belägna i Hvittinge socken nemligen Skattmansö- Thena- och Ekholms-sjöarne, Axsjön, Skärsjön, Ämsjön, Oxsjön, Blåviksjön, Tarmlängen, Säfsjan, Egelsjön och Ramsjön; tvänne inom Österrunda socken Rysssjön och Mörtsjön, en inom Thorstuna socken, Bocksjön, en inom Simtuna socken Sjöbosjön samt tvänne inom Altuna socken Refvelsta och Dragmansbo-sjöarne kallade. Thorstuna, Hernevi, större delen af Simtuna samt hela Frösthults socken i nämnde Fögderi innefatta vidsträckt slätter och bördiga fält. Hvittinge, Altuna och Sevalle socknar äfven inom samma Fögderi hafva en mängd större och mindre mossar och kärr, de flesta belägna inom Thorstuna Härad's Allmänning, till det mesta ouppodlade, så väl i anseende till på många ställen saknad affall för vattnet, som bristande förmåga till företag, hvilka fordra större penninge-förskotter och längre tid innan någon afkastning, ofta med osäkerhet, kan påräknas. Hvittinge socken, der jorden i allmänhet är svag, besväras, till följe af dess belägenhet, utaf den fuktighet, som uppstiger ur mossarne och kärren och icke sällan åstadkommer froster under den tid, den vexande säden är ömtåligast. Missvext eller svagare åring inträffar derföre oftare inom denna socken, Ibland större mossar är Bredmossen, belägen på Snefringe Härad's allmänning i Strömsholms Fögderi anmärkningsvärd. Den åtskiljes ifrån Kohlbecks-ån eller

Ramnäs-Strömmen, genom den parallellt med ån löpande, i min förra Berättelse omnämnde, Kohlbecks-åsen, som går upp åt Ramnäs socken. Vid en sänkning af Åsen, kallad Kollevads-backe, der mossens öfverflödiga vatten förr torde hafva uttömt sig i ån, synes affall för mossens vatten till ån kunna beredas genom åsens djupare genomgräfning, derest icke ännu förmånligare affall kunde för mossens vatten finnas, genom Norr Tumbo sjön och Strömsholms Canal, som löper utmed ån. Om Håradshoerne skulle vilja påkosta denna mossens utdikning synes, detta kunna blifva ett lönande odlingsföretag. Fäsenbo aftappade sjöbotten och de sänkta trakterne vid Arnebo sjön afkasta redan flera hundra lass bättre och sämre hö årligen. För utdikningen af Arnebo sjö och odling af mossar, hafva Arnebo byamän af Kongl. Landtbruks-Academien blifvit med medaljer belönade, men det serskildte större odlings-företaget för vattnets afledande ifrån Fäsenbo sjö, verkstaldt af Fäsenbo och Bruskebo Byamän genom Bergsprängning har icke blifvit på samma sätt belönadt, ehuru Länets Landtbruks-Sällskap derom hos Kongl. Academien gjort förnyad hemställan.

Mantalen utgöra för det närvarande i Fögderierne	2,848 $\frac{185}{100}$
Hvartill kommer Stadsjordens beräknade Mantal; nemligen	
för Westerås	15 $\frac{1}{2}$
Arboga	27
Köping	15 $\frac{1}{4}$
Sala	42 $\frac{1}{3}$
	Summa mant. 2,948 $\frac{166\frac{1}{2}}{100}$

Sedan sista Femårs-Berättelsen är således summan af mantalen nästan oförändrad.

Länets allmänna beskaffenhet synes för öfrigt sedan sista Femårs-Berättelsen icke hafva undergått någon väsentlig förändring, utom det att skogstillgången, på ett för framtiden äfventyrligt sätt, årligen minskas genom tilltagande consumption och felande vårdnad om Skogarnes skötsel.

§. 2.

Innevånare.

Enligt sista Femårs-Berättelsen utgjorde antalet af Länets Innevånare 87,803 Personer; och för en lättare öfversigt upptages här det närvarande antalet efter 1832 års Mantals-skrifningar i bredd med förra förhållandet sålunda:

	Antalet efter sista Berättelsen.	Närvarande antalet,
I Westerås	3,329	3,304
Arboga	1,751	1,756
Köping	1,350	1,421
Sala	2,692	2,723
Westerås Södra Fögderi	6,970	6,477
dito Norra	7,338	7,140
Strömsholms	10,582	10,360
Kongsörs	13,878	14,021
Bergslags	14,284	14,909
Salbergs- och	16,261	16,832
Wäsby Fögderi	9,368	9,476
Summa	87,803	88,419

Folkmängden har således på det sista qvinquennium förökats med 616 personer.

Af det närvarande antalet äro:

	Mantalskrifna.	Mantalsfrie.	Summan af hvar- dera könet.
Mankön	23,151	17,748	40,899
Qvinnkön	27,282	20,238	47,520
Summa	50,433	37,986	88,419

Den anmärkta folkökningen synes vara en följd af fredslugnet och uteblifne farsoter.

Folkets lynne har icke undergått någon hufvudsaklig förändring. Opinionen i synnerhet ibland de bättre och upplystare synes vara riktad på nödvändigheten att införa nödig nykterhet. Fylleriet och dess olyckliga följder hafva varit mest märkbara de tider då brännvinet varit i lågt pris. Brännvinsförbuden hafva således verkat godt, både i ekonomiskt och sedligt afseende. Om folkets bildning och sedlighet i allmänhet är icke något att tillägga hvad förra Berättelsen innehåller. Åtskillige gröfre brott hafva beklagligtvis under sista fem åren blifvit föröfvade, hvilket i min öfvertygelse härrör af bristande sann religiosité. Denna brist förtjenar att blifva föremål för Presterskapets fördubblade uppmärksamhet.

Konst- och Näringsfliten är ungefärligen i samma förhållande som förr. Den jemna välmågan snarare i stigande.

Vid jemförelse af de olika belopp, hyartill bevillning å förmögenhet uppgått, efter den vid förra Femårs-Berättelsen bifogade Tabellen,

och den Tabellen som härvid är bifogd, synes väl någon grund kunna hämtas för bedömandet af välmågans eller förmögenhetens förkofran, men då bevillningen utgår af den synbara förmögenheten, utan afdrag af skulderne, är denna grund i samma mån opålitelig, som skuldsättningens till- eller afslagande svårligen kan bestämmas.

§: 3.

Näringar.

Jordbruket idkas hufvudsakligen nu som förr. De förbättringar som skett, äro partiella. Sädesproductionen var sistlidet år 1832, i synnerhet af Råg, mycket ymnig. Odlingar företagas väl af åtskillige jordbrukare dock mer i smått. Om Fasenbo och Bruskebo byamäns berömliga odlings-företag är förutnämndt.

Angående ängsodlingen gäller ännu hvad förra Berättelsen innehåller. Likaså om Boskaps-skötseln. Den i förra Berättelsen omförmäldte Skottska Gallovay-racen af Boskap, har förökad sig. Denna race har derigenom blifvit härifrån spridd till Norrbottens, Uplands, Södermanlands, Nerikes, Wermlands och St. Kopparbergs Län. En och annan Possesjonat, har lagt sig vinn om en förbättrad Fårskötsel. Större Schäferier saknas dock ännu. Till Hästafvelns förbättring är en god början gjord genom införande af en mera ändamålsenlig förvaltning af Kongl. Stuteriet vid Ströms-holm, der den Engelska fullblods-racen nu jemväl blifvit grundad. Effekten af den vidtagna ordningen att i landsorterne stationera Beskällare från Kongl. Stuteriet, han redan visat sig förmäntlig. Men då Hästafvelns förkofran icke blott beror på förbättring af racen utan äfven hufvudsakligen på Fölens omsorgsfulla uppfödande hvartill få af våra Landtmän hafva råd och lägenhet, lærer det icke kunna skäligen förväntas att allmogens hästafvel på en korrt tid kan vinna någon märkbar förbättring. Emedertid har stuteriet haft god afgång på de hästar, som derifrån årligen försäljas å Auction om hösten.

Skogarne äro i Bergelags och Salbergs Fögderi af stort omfång, men förminskningen af Skogstillgången fortfar. Indelningen af Bennbecks Majors Boställes Skog till trakthuggning har nu blifvit af Eders Kongl. Maj:t i Näder faststald. Äfven har plan till trakthuggning å Snefringe Häröds såkallade Bergs- och Lisjö-Allmänningar sedan sista Femårs-Berättelsen blifvit uppgjord och af Eders Kongl. Maj:t i Näder gillad. Den tjenade första gången till efterföljd vid sistlidet års utkröning på dessa tre Allmänningar.

Det är af högsta vikt för framtiden, att en förbättrad Skogshushållning blifver införd och de af Eders Kongl. Maj:t för detta viktiga ändamål vidtagne anstalter skola otvifvelaktigt få god framgång, sedan genom särskilda exempel nyttan af trakhuggningen och Forsterväsendet kommit till allmänhetens erfarenhet. Det vore derföre önskligt; att possessionater, som hafva större skogar och nödiga tillgångar till förskotter, egnade sin omsorg åt Skogshushållningen, efter de föreskrifter, som äro utgångne ifrån Kongl. Skogs-Institutet. Af Allmogen och mindre Skogsägare kan man för det närvarande icke härutinnan vänta något.

För uppmuntringen af trädplanteringar har väl Länets Kongl. Hushållnings-sällskap utfäst premier. Men någon allmän åhåga för dessa nyttiga företag har ännu icke vaknat. Få af de militiæ Boställen, som kommit under Boställs-Directionernes vård, hafva några skogar, som i stort kunde utgöra exempel för grannarne genom den påbudna trakhuggningen. Några flera Allmänningars reglering som torde kunna ske i öfverensstämmelse med trakhuggnings-systemet, beror ännu på oafslutade Landtmäteri-förrättningar, hvilka pågå. Andre Allmänningar stå under förbud på tillväxt.

För införande af en förbättrad Skogshushållning fordras åtskillige åtgärder och inrättningar, som icke aflöpa utan kostnader och de menigheter, som hafva nyttjande rätt till allmänningar äro föga böjda för frivilliga förskotter till ett ändamål, hvars nytta och nödvändighet väl kan af den kloke genast förutses, men af den mindre upplyste eller fördomsfulla icke genom erfarenheten inhämtas, förr än i en aflägsen framtid.

Att dela allmänningarne emellan häradsboerne uti de orter, der hvarje hemman blott fånge en otillräcklig och aflägsen lott, skulle otvifvelaktigt medföra Allmännings-skogarnes snara ruin och sjelfva allmänheten synes vara nästan öfverallt öfvertygad om skadligheten af dessa skogars delning. I allmänhet kan man säga att vanvården och förminskningen af Skogarne, undantagande vid större Herrgårdar och Bruk, stigit till den höjd, att detta förhållande påkallar Lagstiftande maktens mellankomst. Om årlig trädplantering, der den kan verkställas, blefve en skyldighet för Hemmans-ägare, skulle sådant i betydlig mån motverka Skogarnes utödande. Timmer i Westerås har stigit i priset till 12 sk. banco alnen. Veden till 8 R:ds Rgs famnen.

Byggnads och hägnadssättet är öfver hufvud detsamma som efter sista Berättelsen.

Tegeltillverkningen har likväl tilltagit och nya Tegelbruk äro under

de sista fem åren anlagda. Tegeltak blifva allt mer och mer allmänna, i synnerhet i Städerna der byggnadsordningarne föreskrifva sådan taktäckning; men ganska få hus byggas af sten. Endast vid en och annan större Herregård har Stenhus-byggnad under de sista fem åren skedt, men icke i någondera af Städerna. Bergs- och Bruks-rörelsen är en hufvudnäring för en god del af detta Län, hvilket lyder under 2:ne Bergmästaredömen utom Sala Bergslag, som styres af en Bergshauptman och under honom en Bergsmästare.

Jernmalmsgrufvor bearbetas i Norbergs Bergslag. Deras antal är för det närvarande 28, dervid 221 personer arbeta. De lemna rikhaltig Malm och Limsten för Tackjerns-blåsningens behof.

Malm-utförslen ifrån dessa grufvor beräknad i Skeppund à 30 Pund har varit: år 1828 . . . 106,526 Skeppd:
 1829 . . . 100,108
 1830 . . . 94,230
 1831 . . . 101,098
 1832 . . . 67,608

som i medeltal årligen gör 93,914 Skeppund à 30 Lispund.

Någon minskning i Malmtillgången inom denna Bergslag har icke förmärkts, men det i sista Berättelsen omförmäldte grufveförsök utom Bergslagen å Granhammars ägor vid Arboga å har afstannat.

Tackjernstillverkningen, som inom Länet drifves endast inom Norbergs Bergslag har förhållit sig som följer.

År.	Blåsande Hytor.	Icke Blåsande Hytor.	Blåsningstiden.		Derefter calculerad Tackjerns-tillverkning, à 15½ Skeppd om blåsnings-dygnet.
			dagn.	timmar.	
1828	16	10	1794	2	27,808 Skeppund
1829	16	10	1567	—	24,288 dito
1830	17	9	1803	1	27,947 dito
1831	19	7	1909	5	29,592 dito
1832	15	11	1909	9	29,595 dito

Medeltalet af blåsningstiden har således under detta qvinqvennum varit 1796 dygn 13 timmar årligen och medium af årliga tillverkningen 27,846 Skeppund Tackjern.

Utom

Utom Sala, Skinn-Skattebergs och Norbergs Bergslager äro 3:ne Bruks-distrikter nemligen 1:o Östra Westmanlands och 2:o Ramnäs-distrikterna lydande tillika med sistnämnde 2:ne Bergslager under samma Bergmästaredöme som Stora Kopparbergs Län samt 3:o den längst i vester belägna delen af Länet som tillhör Linges och Nora Bergmästaredöme.

Privilegerade Stångjerns- och Manufactur-tillverkningen utgjorde sistlidet år 1832.

	Stångjerns-smide		Jern-Manufactur		
	Skeppd	L:pd	Skeppd	L:pd	Skälp.
I Norbergs och Skinskattebergs Bergslager samt Östra, Westmanlands och Ramnäs Bruks districter	19,826	6	1,027	8	1
I den delen af Länet som hörer under Linges och Nora Bergmästaredöme .	831	—	695	15	—
Summa	20,657	6	1,723	3	1

Antalet af de vid Hyttorne och Bruken arbetande personer har under samma år varit följande:

	Bergsmän.	Landt-Bönder.	Dagkarlar och Drängar.	Smeder.	Summa.
I Norbergs och Skinskattebergs Bergslager, Östra, Westmanlands och Ramnäs districterna	249	877	1,577	414	3117
I Westra Bruks-districtet, hörande under Linges och Nora Bergmästaredöme	—	34	15	48	117
Summa	249	911	1,592	462	3234

Antalet af Bergsmännen i Sala Bergslag är här icke upptagit, emedan de äro Borgare i Sala Stad och upptagas bland folkmängden i nämnde Stad.

Tackjerns- och Stångjerns-tillverkningen har under sista qvinquennium icke haft någon förmånlig conjunctur. Priset på Tackjern äfvensom på Stångjern har småningom nedgått i R:dr Banco på Skeppundet under det pris, som gällde 1828. Brist på snö- och isföre en längre tid under flera vintrar har dessutom vållat hinder uti Kol- Malm- och Jern-Transporter och öfrige för Bergs- och Bruks-drifter nödiga körslor. De vid Jern-Bergverken och Bruken arbetande personer äro här mera detaillerad upptagna är i förra Berättelsen.

Näst Jerntillverkningen är Sala Bergslag och Silfververk den betydligaste gren af Bergsnäringen.

Tillverkningen der utgjorde:

	år 1828	och	år 1832
Silfver lödige # bergfint	2,752 # 13 $\frac{1}{2}$ lod.		3,294 # 10 lod.
Bly Sk# Metallvigt	260 Sk# 18 L# 2 #		92 Sk# 7 L# 11 #
Silfverglitt Centner	2		76
Värdet af denna tillverkning,			

	i Bancosedlar	år 1828	och	år 1832
Arbetare ständige		69,970 — —		79,885 — —
Qvinnor och Barn, som under sommaren sysselsättas, utgöra efter tilloppet 50 à 80 personer. Kronans inkomster af Verket i Myntare-lön, slagskatt och tionde, evalve- rad i Bancosedlar efter priset på Bergs- lagets försålda Silfver		339 — —		335 — —
i Arrende för Räntor		8,247 3 4		10,949 46 9
		1,644 8 —		1,644 8 —
	Summa	9,891 11 4		12,594 6 9
Utdelning till Bergslaget		7,612 8 8		8,265 27 4

Sedan Eder Kongl. Maj:t den 31 October 1829 stadgat en reglering till framtida ersättning för Kronans förluster å de till Silfververket förundta förläningar och förmoner, hvarigenom Sala Bergslag åligger att i föreskrifven proportion emot Silfvertillverkningens storlek afsätta en årlig summa penningar till en fond, hvars sålunda uppkomme behållning tillika med deraf flytande räntor, under Grufvurättens i Sala förvaltning samt Kammar- och Bergs-Collegiernas kontroll, kommer att användas till jordegendoms inköp och vexas intill dess fonden afkastar 1,100 tunnor Spannmål, då afsättningen till fonden upphör och Sala Bergslag till Stats-Verket

asträder de till Bergslaget genom 1,743 års Contract arrenderade Kronoräntor eller årligen erlägger deras fulla värde, att efter som härom vid denna tidpunkt finnes lämpligt att stadga, har Eder Kongl. Maj:t derjemte under den 14 Maj 1831 stadfäst ett Reglemente för fondens förvaltning, i följe hvaraf afsättningen med år 1830 tagit sin början och utgjorde fonden vid 1832 års slut 3,146 R:dr 15 sk. 4 r:st Banco.

Derjemte har Eder Kongl. Maj:t, i följe af Sala Bergslags ansökning den 14 Maj 1832 i Näder bifallit, att Bergslaget må, jemte frånträdadet af rättigheter att i vissa fall för Mantalspenningarne uti sex socknar af Salbergs fögderi utfordra Ved, befrias från all befattning med uppbörden och redovisningen af dessa socknars Mantalspenningar, som deremot med 1833 års uppbörd af Kronans Uppbördsmän skola debiteras, uppbäras och redovisas.

Tillverkningen vid Silfververket har åren 1828, 1829 och 1830 varit hindrad af vattenbrist vid vasknings-anstalerna och deraf utfallit lägre än i sednare åren varit wanligt, men arbetena till Bergsdriftens utvidgande, efter den år 1816 stadgade arbetsplan hafva det oaktadt med all drift blifvit fortsatta, så att man slutligen efter fullbordan af nödiga förberedelser kunnat begynna med afsänkningen af Konung Carl XI:s och Gustaf III:s Schachter genom hvilka de malmstackar skola åtkommas som under Grufvornes nuvarande djup af 150 famnar äro belägne.

För att lätta transporten af Malm och andra effecter, som till ett belopp af omkring 16,000 foror nuförtiden drifves på axel emellan Grufvorne och Sala Hyttor, nära $\frac{1}{2}$ mils väg och hvilken transport med en stigande tillverkning kommer att betydligt ökas, har Bergslaget under de förflutne fem åren anlagt en Canal för lastpråmar, hvilken, tillika med en af gråsten murad rymlig Sluss om 16 fots djup varit begagnad år 1833 till $\frac{2}{3}$ af vägens längd och uppgår kostnaden för denna anstalt till fulla 18,000 R:dr Banco.

Sala Silfververk har således på sista qvinqvennium fortfarit att förkofras under ledning af dess nitiske och skicklige Bergshauptman och genom den nya regleringen vunnit en säker grund för dess framtida bestånd i förening med Stats-Verkets båtnad. Messingsbruken här i Länet äro 2:ne, nemligen Bjurfors och Skultuna. Det förstnämnde dock mindre betydligt, emedan tillverkningen derstädes sistlidet år endast uppgick till 8 Skeppd 7 L:pd 2 Skålp. Messing och har således ännu mera aftagit än efter sista Berättelsen.

Skultuna Messings-Bruk: Årliga tillverkningen vid detta Bruk, hvilken

fordom sammanräknadt utgjorde 900 à 1,000 Skepp:d måste i anseende till bristande afsättning vid slutet af sista decenniet inskränkas till 4 à 500 Skepp:d. Orsakerna härtill voro icke allenast anläggandet af flere Messings-Verk i Frankrike under de långvariga krigen, som hämmade sjöfarten, utan ock en förbättring af tillverkningarna i andra Länder, då deremot den föråldrade tillverknings-metoden här bibehölls så att varorna i godhet icke kunde täfla med utlänningens.

Det Bolag, som efter allidne Bruks-Patronen Adlervald blef ägare af detta Verk, inseende förenämude olägenhet utvalde nuvarande disponenten Herr Lieutnanten Carl Hammarskjöld, att göra en resa till de förnämsta Messings-Verken i Tyskland för att söka upplysningar om hvad som kunde gagna och förbättra Skultuna tillverkningar.

Resultatet af dessa forskningar hafva verkat en aldeles förändrad smältningsmethod samt inrättandet af ett nytt maskineri för messingens valsning, äfvensom anbringandet af flere mekaniska förbättringar till Manufacturens upphjelpande jemte anskaffandet af skicklige arbetare, ej utan betydliga penninge-uppoffringar. Då emedlertid dessa inrättningar ännu äro under sin utveckling, torde det vara mindre lämpligt att söka ett bestämdt omdöme öfver deras effect, men hvad som dock med visshet blifvit utrönt, är att Messingen vunnit mycken mera täthet samt blifvit befriad från gallror å ytan och genom dessa egenskaper funnits användbarare för Handtverkerierne, som bekräftas deraf, att till och med Urmakare i Stockholm, hvilka förr ej kunnat begagna annan än utländsk Messing, nu köpt och godkändt den vid Skultuna tillverkade, äfvensom Manufacturen täflar med dylik i andra länder, hvilket Rämessingen äfven snart torde komma att göra.

Oaktadt dessa bemödanden vill afsättningen på långt när ej svara emot hvad som kan tillverkas, ty sistlidne år blefvo endast 510 Skepp:d sammanräknadt tillverkade och icke eller detta år vågar Disponenten sträcka tillverkningen stort derutöfver, ehuru han med samma personal utan svårighet kunde föröka detta quantum till 1,800 à 2000 Skepp:d efter nuvarande arbetsmethod.

Hindret för denna utvidgning ligger onekligen uti tillverkningens dyrhet, hvilken åter uppkommer, utom andra omständigheter, genom de dryga Tullafgifterna, som dels belasta de från utländsk ort oundvikligen erforderliga rudimatarierne, dels genom dem som påläggas effecterna vid exporten, hvarigenom de på främmande ort icke kunna säljas till derstädes gällande priser och sålunda requisitionerne blifva högst obetydliga. Den sto-

ra arbets-personalen måste icke dessmindre för Brukets bestånd och framtida förhoppningar med Bolagets förlust underhållas. Utom Bolagets samlade resourcer voro, i närvarande conjuncturer, Verkets upprätthållande nästan en omöjlighet.

Vid detta förhållande synes som tullfrihet för exporten af Messingstillsverkningarne, och för importen af de dertill behöflige utländske rudimaterjerne, Zink och Lera, vore det enda vilkor, hvarunder man kunde hoppas att denna näringsgren kunde vinna någon betydligare förkofran; i hvilket afseende disponenten af Skultuna Bruk ernar till Eders Kongl. Maj:t i underdånighet ingifva ansökning om en sådan förmån hvaraf Bruksbolaget torde i Näder finnas förtjent genom dess verksamma bemödande och betydliga omkostnader för tillsverkningarne vid Skultuna anses i värde uppgå till 65,000 R:dr Banco, och vid Bruket, inberäknadt ett der befintligt Tegelvek, sysselsätts vid pass 125 personer.

Riddarhytte Koppbruks-tillsverkning utgjorde sistlidet 250 Skeppd Kopp. Priset på Kopparen har varit 140 R:dr Banco Skeppd. Arbetarne vid Riddarhytte Koppverk och Bjurfors Messings-Bruk äro inbegripne uti det förut uppgifna antal för Jern-Bruken i allmänhet, emedan Riddarhyttan och Bjurfors äfven äro Jernverk.

De under sista fem åren tillkomne eller förändrade Bergverks-Privilegier äro 1:o om nedläggning af 550 Skeppd Stångjerns-smide vid Fagersta den 12 Augusti 1828 2:o Recognitions-smidet vid Gisslarbo instäldt på 3 år den 20 Febr. 1832 3:o Manufactur-Verket vid Hallsta, reduceradt den 22 Oct. 1831 och 1 Skeppd Hammarskatt, derstädes nedlagdt den 3 Maj 1832 och 4:o köptackjernsrätten villkorligen bibehållen vid Riddarhyttan den 20 Februari 1832.

Ibland Fabriker, Bruk och öfrige Näringar, utom Bergsrörelsen, äro att märka,

1:o Tegelveken hvilka efter förra Berättelsen äro något förökade. Vid Svanå Bruk i Harakers socken är under de sednare åren ett nytt dyrbart Tegelvek anlagdt, hvars Production lærer framdeles komma att sprida sig till omkringliggande orter sedan Egendomens eget byggnadsbehof blifvit fylldt.

2:o En Kård-Fabrik vid Jäders Bruk som i förra Berättelsen beskrefs.

3:o En Tobaks-Fabrik i Vesterås med nio arbetare och en tillsverkning, uppgifven för sistlidet år till 5,114 R:dr Banco.

4:o En Klädes-Fabrik vid Nystrand nära Sala, hvilka är å nyo upptagen. Der har på en väfstol sistlidet år 604 alnar Kläde blifvit tillver-

kade och 310 alnar Vadmal färgade. Arbetarnas antal 8 och tillverkningens värde sistlidet år 1,000 R:dr Banco.

5:o En Hagel-Fabrik vid Sala Grufva, med ett årligt tillverkningsbelopp af omkring 12 Skeppd. Förbättring af denna Fabrik har blifvit påbörjad genom hagelgjutningens verkställande uti ett af Sala Grufvas Schakter.

6:o En Fabrik för Bomulls-Strumpors tillverkning i Köping, hvarom i Berättelsen om denna Stad vidare förekommer.

7:o Tre Stamp- eller Valk-verk; det ena i Strömsholms fögderi; det 2:dra vid Arboga och det 3:dje vid Sala; hvilka inrättingars tillverkningsvärde inbegripes under de varors förädling som der förberedas genom valkning eller stampning.

8:o Ett Jagtbyggeri-Hvarf i Westerås med 5 arbetare och ett årligt tillverkningsvärde af 7,697 R:dr 12 sk. Banco.

9:o En Spegel-Fabrik i Westerås med en arbetare och 426 R:dr 32 sk Banco tillverkningsvärde.

Hvad Färgerierne, Schatullmakerierne och Urmakerierne i Städerna beträffar, kunna de anses i likhet med andra Handtverkerier i Städerna; och äro för öfrigt icke några serskilda Fabriker anmärkningsvärde.

Såsom Binärings är kolning och varors forsslande ännu de viktigaste. Kolprisen hafva sistlidne vinter varierat emellan 2 R:dr, 2 R:dr 16 sk. och 2 R:dr 32 sk. Banco och något deröfver.

För att göra Jagten såsom serskild binäring lönande och nyttig är under de fem sista åren här i Länet en verksam åtgärd vidtagen genom den af hela Länet ingångne och af Eders Kongl. Maj:t genom Nådigt bref den 28 Dec. 1832 i Näder gillad förening om betydliga premier för utöfande af rofdjur utan skallgång, hvarjemte här i Länet bildat sig ett Jägareförbund, som söker att befordra detta yrke.

Om fisket gäller i allmänhet hvad i förra Berättelsen är anfördt.

Salpettertillverkningen i Länet fortgår utan någon serdeles betydlig tillväxt. Tillverkningen för 1828 uppgick, inberäknadt den levererade Gärde-Salpettern till

	1,600 L:pd
för 1829	1,460 dito
1830	1,510 dito
1831 med hvilket år gården upphörde	1,100 dito
1832 till	1,640 dito

eller tillsammans under dessa 5 år 7,310 L:pd

Hvilken summa, beräknad per medium för ifrågavarande qvinqvennum

utgör 1,462 L:pd eller 62 L:pd mera än de föregående 5 årens. Att 1831 års tillverkning så betydligt skiljde sig från de öfrige årens, härleder sig så väl från den mindre gynnsamma vintren, hvilken beröfvade jordägarna tillfälle att förskaffa sig nödigt bränsle som ock af den under sommaren inträffade vattenbristen. Deremot uppgick productionen påföljande året till det högsta belopp den sedan yrkets uppkomst inom Länet utgjort. Flere större Salpetter-jordberedningar hafva under dessa år blifvit anlagde, hvaribland må nämnas en vid Strömsholms Kongl. Stuteri, deremot äro en del Ladanläggningar, i brist på nödige skogseffecter, förlagde.

Linne och Ylleväfnader idkas såsom förut. Tillverkningen af golfmattor och täcken af nöthår inom Fläckebo och Vester Fernebo Socknar fortfar.

Tjärubränning, laggnings, stolars och andra trädvarers förfärdigande inom de längst i nordost belägne socknar af Länet är i samma förhållande som efter sista Berättelsen. Äfven idkas Tjärubränning inom Fläckebo och Fernebo socknar till afsalu åt nästgränsade socknar.

Sjöfarten är i oförändradt skick. Innom Westerås och Arboga hafva Fartygsägarna ingått såkallade rederi-bolag, till gemensamt idkande af denna näringsgren, som eljest, i följd af de numera inskränkta och snart upphörande privilegierna troligen skulle aftaga. Ångbåtsfarten mellan Stockholm, Westerås och Arboga är ganska liflig, men ångbåtarna tillhöra icke Länet.

I frågan om Binäringar torde äfven böra anmärkas, att Gjerningsmän eller handtverkare på landet sistlidet år voro 139 Mästare och 110 Lärningar i Skomakareprofessionen; 153 Mästare och 162 Lärningar i Skräddare-handtverket; 3 Snickare; 13 Klensmeder med 5 Smedslärningar; 2 Murare, 2 Sadelmakare med en Lärning; 2 Garfvare likaledes med 1 Lärning; tillsammans 593 personer.

Handeln är ungefärligen i samma skick som min sista Femårs-Berättelse upptager; dock kan den med skäl sägas något hafva ökats i Städerna.

Hjelmare nya Canal, som dock har föga inflytande på handeln i Westmanland, är färdig och förberedande anstalter äro vidtagne för upp-muddringen af Köpings å, till lättnad för sjöfarten ifrån Köping. Äfven är förslag bearbetadt till en förbättrad anläggning af Strömsholms Canal- och Sluss-Verk, som i hög grad tarfvat reparation. Båtsfarten och Varu-transporten på denna Canal förhöll sig sistlidet år, på följande sätt: Fartygen som begagnades till transporten utgjorde 42. Deras sammanräknade drägtighet 6,596 Skepp:d bergsvigt. Under året gjorde dessa Fartyg 532 re-

sor mer och mindre lastade samt 149 resor olastade. De effecter som transporterades voro:

Jern och Jernmalm,	Skepp:d	50,048
Spannmål af alla slag,	T:r	4,936
Mjöl och Gryn	L:pd	477
Salt och Saltfisk	T:r	2,499
Torrisk	L:pd	2,009
Smör, Ost, Talj, Fläsk, Kött	dito	276
Humble :	dito	3
Gräsfrö	dito	23 $\frac{1}{2}$
Hampa och Lin	dito	208
Sågvirke	dito	6 $\frac{1}{2}$
Tjära och Beck	T:r	84
Plank och Bräder	Tolfter	82
Ekebark	T:r	60
Tomma säckar	St.	1791
Hudar och Skinn	dito	148
Papper	Ris	124
Fensterglas	Kistor	1 $\frac{1}{2}$
Diverse kram- och speceri-varor i fat, tunnor, lårar, packor &c.	St.	582
dito dito enligt uppgift efter vigt	M:kr	14,929
Tobak i kistor och lådor	St.	169
Snus i fjärdingar	St.	176
Vin, Arak, Brännvin, Ättika, Sirap, Oljor, Tran m. m. i fat, Oxhöfden Åmar, &c.	St.	222
Dito — dito — enligt uppgift efter mått,	Kannor	3991
Husgeråds-saker m. m.	St.	365
Kuggar och Trillvahlar	St.	340
Tröskverk och andra machenerier	St.	2
Kör- och Åker-redskap	St.	3
Björkvirke	1
Båtar och Ökstockar	St.	3
Jord- och Trädfrukter	T:r	23
Dito enligt uppgift	L:pd	9 $\frac{1}{2}$
Kohl	Skock	4 $\frac{1}{2}$
	Halm	

Halm	Tjog	15 $\frac{1}{2}$
Eldfast Lera	T:r	11 $\frac{1}{2}$
Mur och Tak-Tegel	St.	37,800
Qvarn- och Slip-stenar	dito	9
Kalk- och Lim-sten	Skepp:d	624 $\frac{1}{2}$
Ställsten	dito	14
Kreatur	St.	16

Häraf täcktes Eder Kongl. Maj:t i Näder inhämta att denna Canal, anlagd med relativt mindre kostnad, är af den vigt för varutransporten ifrån Bergslagen att då den nu kommit i behof af ombyggnad den synes förtjent af allmänt understöd. En ny communications-väg ifrån öster till vester emellan Ramnäs och Fläckebo Socknar är indelad till allmänt underhåll.

Marknaderne äro de samma som förr. Fråga är dock väckt om indragandet af marknaden i Norbergsby eller dess förvandlande till blott kreaturs-marknad. De betydligaste marknaderne hållas: i Februarii månad i Sala, der stor tillförsel är på Lin, Garn, Väfnader, Smör och Fogel samt Skinnvaror ifrån Rikets norra Län; och i Westerås under September månad, då så väl Spannmål och Kreatur som Köpmanna-varor i mängd utbjudas.

§: 4.

Politisk Författning.

Kammarverk. 1:o Inom Kongsörs Fögderi har någon ökning eller minskning i hemmantalet icke ägt rum under ifrågavarande fem år, men 2:ne Kronohemman hafva blifvit löste till skatte och 2 nybyggen nu Danbo och Carl-torp kallade på Kongsörs Allmanning blefvo 1831 efter tillgodonjutne 50 frihetsår påförde en fastställd Smör-ränta. Hemmansklyfningar till skada tilltaga i Torpa och Kong-Carls socknar. Laga skiften hafva på några ställen i detta Fögderi blifvit verkställda. Skadeliga vatten-uppdämningar inom detta Fögderi äro icke öfverklagade.

2:o Strömsholms Fögderi: der finnes icke några i ödesmål komne eller nyskattelagde hemman, icke eller andra nybyggen tillkomne i sednare åren.

Hemmansklyfning och åter sammanläggning tima som oftast, men klyfningar under $\frac{1}{2}$ mantal af de inskränkte på slättbyggden i detta Fögderi belägna hemman bidraga oftast till Åboernes obestånd. Dertill verka äfven de undantag eller fördelar som vid hemmans-försäljningar betingas. De flesta Byarne äro storskiftade. Laga skiften pågå i några byar. Bruk och vattenverk åstadkomma icke eller här några uppdämningar till andras förfång.

3:o I Westerås södra fögderi äro inga af öde upptagne gårdar eller nybyggen eller i ödesmål förfallna Hemman. Då fögderiet icke är genomskurit af någon större ström kommer icke eller här olaga uppdämningar i fråga. Flera Byar sakna ännu laga skifte.

4:o I Westerås norra fögderi är samma förhållande i afseende på frågan om Ny-skattelagde, af öde upptagne hemman och nybyggen. Hemmans-klyfningar i samma förhållande som förr. Storskifts och Enskifts delningar äro med nytta begagnade.

5:o I Bergslags fögderiet äro på Ridderhytte recognitions allmänning åtskillige Stubbe- och Rödjselrätts-lägenheter skattelagde men skattdäggningen ännu icke fastställd. Laga skiften fortgå inom Bergslagen och vinna med hvarje år mera förtroende, ehuru förenade med dryg kostnad.

Inom en del af detta fögderi, neml: Vångsbro härad, löper väl ett strömdrag, hvarvid vattudämningar af naturliga förhållanden förorsakas, men någon klagan eller tvist derom är icke yppad.

6:o och 7:o I Salbergs och Väsby fögderier äro icke eller någre nyskattelagde hemman och lägenheter tillkomne eller hemman i ödesmål förfallne samt i öfrigt icke eller något vid denna punkt att anmärka utom hvad angående Hvittinge Socken redan är anfördt.

Antalet af hemman af olika natur, Lägenheter, Bruk och Qvarnar, som tillhöra Kronan, Läroverk, fromma Stiftelser och så vidare, synes af Tabellen; dock torde härvid böra upptagas följande förteckning:

Hemman, Lägenheter, Bruk, Qvarnar
som tillhöra:

	Kronan		Läroverk.		Fromma Stiftelser.		
	Qvarnar.	Lägenheter.	Qvarnar.	Fräse Råntor.	Mantal.	Lägenheter.	Mantal.
<i>1:o Inom norra Fögderiet.</i>							
Militiæ Boställen	—	—	13 $\frac{1}{4}$	1	—	—	—
Civile . . . dito	—	—	5 $\frac{1}{2}$	1	—	—	—
Ecclesiastike dito	—	—	14 $\frac{1}{4}$	1	—	—	—
Upsala Academie	—	—	—	—	19 $\frac{1}{2}$	—	—
Westerås och Danviks Hospital	—	—	—	—	—	—	2
Westerås Domkyrka	—	—	—	—	—	—	$\frac{1}{2}$
<i>2:o Strömsholms Fögderi.</i>							
Militiæ Boställen	—	—	4 $\frac{3}{4}$	1	—	—	—
Civila dito	—	—	4 $\frac{1}{2}$	—	—	—	—
Ecclesiastike dito	—	4	7 $\frac{3}{8}$	—	—	—	—
Strömsholms Kongsladugård	—	—	11 $\frac{1}{8}$	—	—	—	—
Upsala Academie	—	—	—	—	3	—	—
Strömsholms Kongl. Lustslott med trädgård	—	1	—	—	—	—	—
Dito Kongl. Stuteri	—	9	—	—	—	—	—
Strömsholms Vårdshus	—	1	—	—	—	—	—
Dito Fiske	—	1	—	—	—	—	—
Borgos- och Mellansunds Färjor	—	2	—	—	—	—	—
<i>3:o Bergslags Fögderi.</i>							
Militiæ Boställen	—	—	4 $\frac{1}{4}$	—	—	—	—
Civile . . . dito	—	—	3 $\frac{1}{3}$	—	—	—	—
Ecclesiastike dito	—	—	8 $\frac{7}{12}$	—	—	—	—
Upsala Academie	—	—	—	—	1 $\frac{1}{2}$	—	—
Westerås Hospital	—	—	—	—	—	1	$\frac{1}{4}$
<i>4:o Salbergs Fögderi.</i>							
Militiæ Boställen	—	—	4 $\frac{2}{3}$	—	—	—	—
Civila . . . dito	—	—	2 $\frac{9}{16}$	—	—	—	—
Transport	—	18	82 $\frac{7}{8}$	—	24	1	2 $\frac{3}{4}$

Statsbidragens verkan på näringarne, genom den tyngd de directe medföra är i samma mohn repressiv och hinderlig för näringarnes utveckling och förkofran, som desse bidrag äro ganska betydliga och mångfaldiga. De drabba i synnerhet jordbruket och det till en stor del utan att Staten deraf egentligen har någon nytta, emedan den emot vissa besvär och onera svarande fördeler endast åtnjutes tillfälligtvis af en del medborgare, såsom förhållandet är med vägbyggnads- och skjutts-skyldigheten, som så hårdt graverar andra medborgare, hvilka äro jordägare eller tillhöra vissa Städer. Det är icke här rätta stället att framkasta nya förslag, men sanningen fordrar, att jag i underdånighet fäster Eder Kongl. Maj:ts Nådiga uppmärksamhet på detta ojemna, obilliga och skadliga förhållande, hvilket lättligen skulle kunna förbättras genom förändrad lagstiftning angående skjutts- och väghållning, om den i andra länder gällande grundsats antoges, att ingen medborgare vore berättigad att åka på en annans bekostnad.

Angående den ojemnhet som vid jord-egendomars skattläggning äger rum, är så mycket skrifvit och taladt, att det torde vara öfverflödigt att härom tillägga något vidare, är att olägenheterna af en ojemn Skattläggning äro lika gifna som svåra att afhjelpa. Om för hemmansförmedling nya grunder blefvo af Lagstiftande makt stadgade, skulle genom en ny förmedlings-författning, må hända första steget kunna tagas till en jemnare skatt-fördelning å jord. Ingen synes med fog kunna klaga deröfver om skatter, som, i följd af ofullständiga eller obilliga skattläggnings-grunder blifvit för högt åsatte, varda förmedlade och nedsatte efter jemkade och rättade grunder. Sådant skulle lika litet göra ingrep i ägande-rätten, som nu gällande författningar om hemmans-förmedling och de ständiga skatternas jemnkning synes äfven kunna stå tillsammans med allmänt väl och Statsverkets intresse, så vida en jemnhet i de ständiga skatterna äfven bereder större lätthet för Skattdragande att utgöra de extra ordinära eller på bevillning beroende skatterne.

Förhållandet med rotetfrihets afgiften, Postgårdars och Gästgifveriernes antal är detsamma som efter förra Femårs-Berättelsen.

Politi. Om anstalter i allmänhet till ordningens och sedlighetens befrämjande åberopas hvad förra Berättelsen innehåller.

Skolor finnas så väl i Städerne som på Landet, dels såkallade sockneskolor och dels serskildta skolinrättningar, stiftade på enskild bekostnad för hela Socknar och vissa Bruk och distrikter. Undervisningen i åtskillige bland dessa skolor är inrättad efter Lancaster-metoden. Eder

Kongl. Maj:t har sjelf genom årliga frikostiga löneanslag till Lärarne vid Lancaster-skolorne i Westerås och Arboga först gynnat uppkomsten af denna förbättrade undervisnings-method här i Länet och dessa exempel hafva burit frukt och föranledt methodens antagande i flera skolor.

I Westerås högre Lärdoms-skola och Gymnasium jemnas undervisning åt dem som söka en mera vetenskaplig bildning. Både Skolan och Gymnasium äro mycket frekventerade och allmänna opinionen synes nu mera än förr, vara väckt på den publika undervisningens fördelar framför den privata.

Antalet af den studerande ungdomen var sistlidet år vid Westerås

Gymnasium	74
och vid Skolan	168
	242

Slögd-skolor saknas ännu i detta Län.

I afseende på helsovården torde till det som förra Berättelsen innehåller, böra tilläggas, att Sundhets-Nämnder i alla församlingar blifvit till följe af författningarne angående Choleran inrättade och åtskillige förberedande anstalter vidtagne för den befarade händelsen, att denna smittosamma sjukdom skulle i Riket intränga, samt att öfverenskommelser till nykterhetens befrämjande äfven inom församlingarne blifvit träffade, innefattande för det mesta husfädernes förklarade beredvillighet och afsigt, att afhålla det uppvoxande släktet ifrån för tidigt bruk af starka drycker och deras missbruk. En och annan såkallad Nykterhets-förening är äfven träffad.

Antalet af Läkare, stationerade här i Länet utgjorde sistlidet år 1 provincial-Läkare, 5 Stads-Läkare, 3 Läkare hörande till Regementerna och 6 Bruks-Läkare tillsammans 15 och dessutom 3 Veterinairer. Examinerade Barnmorskor 35. Läns-Lazarettet är inrättadt för 50 sjuksängar. Antalet af sjuka, som der årligen njutit vård uppgår till omkring 200 och derutöfver. Utom Sätra brunn, som mycket besökes, finnas 17 mer och mindre begagnade hälsokällor. Apotheke är: i Westerås 2, i hvardera af de öfriga Städerne 1, och dessutom har under de sista fem åren ett Apothek blifvit privilegieradt i Norbergsby, tillsammans 6 st.

Fattigvården är i allmänhet uti samma skick som efter förra Femårs-Berättelsen. Ett försök att reglera den efter nya grunder är gjordt i Westerås, som vid artikeln om denna Stad upptages och torde förtjena efterföljd. Att hindra fattig-classens förökning derigenom, att uppfostran gifves åt värlösa, fattiga barn och att tilhålla sådane personer, i behof af

allmänt understöd, som icke sakna all arbetsförmåga, att sjelfve arbeta, synes vara 2:ne hufvudmomenter vid en reglerad Fattigförsörjning; och åtskillige ibland socknarne bidraga med mycken kostnad och uppoffring till fattigvården. I detta ämne torde det tillåtas mig att åberopa de vidare upplysningar som blifvit insända till Eder Kongl. Maj:ts Ecclesiastik-Expedition i Memorialer den 13 April, 7 Maj och den 24 Augusti 1832.

För en ny reglering af Gästgifverierne och skjuts-inrättningarne efter förändrade tids-förhållanden, hafva inom alla 4 domsagorne i detta Län undersökningar efter mine derom aflätne skrivelser ägt rum detta år. Och inom den ena Domsagan är den nya regleringen definitivt avslutad samt af mig fastställd, hvarigenom dels lindring i hållskjuts-skyldigheten vunnits och dels en jemnare fördelning af skjuttsnings-skyldigheten emellan håll- och reserv-skjuttslagen blifvit tillvägabragt, jemte en efter omständigheterna och behovet lempad jemkning af skjuttsanslagen till hvardera gästgifveriet. Samma åsyftade ändamål, skall äfven ernås genom den regleringen i de öfriga 3:ne domsagorne, då den hinner fullbordas: men skjutts-entreprenader, som jag äfven sökt befordra, möta nästan öfver allt hinder af lokala omständigheter och de skjuts-skyldiges obenägenhet att åtaga sig kontanta utgifter. Deligencer som nu regelbundet gå emellan Stockholm och Götheborg bidraga i väsentlig mon till lindring i Skjutt-snings-besväret vid 5 Gästgifvaregårdar här i Länet.

De i förra Femårs-Berättelsen omnämnde serskildte Conventioner om premier för rofdjurs utödande utom skallgång, hafva äfven under sista qvinquennium fortfarit att gälla och visat god effect, men upphörde med början af innevarande år, genom den förut omförmälde af hela Länet ingångne allmänna öfverenskommelsen, hvars resultat, lättare beräkneligt, blifver föremål för nästa Femårs-Berättelse.

Privilegerade Krogar på Landet utom Gästgifverierne äro lika många som förut.

Angående Sockne-Magazinernes antal och fonder har jag nyligen haft tillfälle att till Eder Kongl. Maj:ts Finance-Expedition afgifva detaillerade uppgifter. Antalet af sådana Magaziner är 68 stycken och summan af deras fonder uppgår till 14,600 tunnor Spannmål. Förslaget om District-Magazinens inrättande har här i Länet icke vunnit bifall af opinionen. Nytt reglemente för magasinerna i Öster-Wähla Socken är under de 5 sista åren fastställdt.

Utom Sparbankarne i Westerås och Sala, hvarom i Berättelsen angående Städerne vidare förekommer, är sedan sista Femårs-Berättelsen en Sparbank inrättad vid Skultuna Bruk sistlidne sommar.

§. 5.

Städerne.

Deras antal är fyra; nemligen:

1:o *Westerås*. Bergs-handels- och sjöstad, uppförd i andra classen af Rikets Städer, är belägen vid Svartåns utlopp i Mälaren. Tomternas antal utgör 421 hvaraf 350 äro bebyggde och 71 obebyggde, hvilka sednare merendels begagnas till planteringar. Af gammalt utgöra Tomternas antal inom Stadens staqvet $221\frac{1}{2}$ hvarester åtskilliga præstationer blifvit beräknade. På alla nuvarande tomter är en motsvarig del af Stadens utmark i lotter fördelad, hvilka, der det, i anseende till markens beskaffenhet, kunnat ske, till större delen blifvit uppodlade.

Staden grundar sitt egentliga bestånd på handeln med Bergslagen samt transporter af Metall och andra effecter till Stockholm, hvarifrån återföras specerier, Salt- och Kramvaror m. m. till ortens och Bergslagernes behof. Den hufvudsakligaste Handels-artikeln utgöres af Spannmål till ett icke obetydligt värde. Staden har sin fördelaktiga belägenhet nära de sädessrika provinserna Upland och Södermanland att tacka för sitt inflytande i detta afseende och afsätter årligen ett stort quantum Spannmål till Bergslagen och i allmänhet till Stora Kopparbergs Län. Det bör icke lemnas obemäldt, att Stadens Handlade med drift och omtanka vinnlagt sig om denna handel i större scala samt att derigenom ett större Rörelse-Capital årligen bringas i omlopp.

Stadens folcknummer består för närvarande enligt 1832 års Mantalslängd af 3,304 personer, hvaraf 2,246 äro Mantals-skrifne och de öfrige 1,058 befriade, dels såsom öfveråriga och medellösa samt dels såsom minderåriga. Handels tillstånd är, åtminstone jemförelsevis till Stapel-Städerne och öfrige Rikets Städer icke i aftagande. Handtverkerierna hafva väl icke under sista qvinqvenniet aftagit men befinna sig dock i ett stillastående tillstånd. Det vore måhända origtigt att söka orsakerne dertill i den större täflan, som igenom lossande af Skråtvånget uppstått.

För

För idoge och omtänksamme handtverkare, hvaraf åtskillige här finnas är ännu tillfälle att bana sig väg till välstånd och oberoende. Förnämligaste grunden till Handtverkeriernes förfall torde få sökas i den förfelade uppfostrings-method, som skrå-privilegierna gynna. Man kan icke gerna venta sig, att ur den kring land och rike strykande arbets-styrkan af Gesäller skola framstå duglige och driftige handtverksmän, eller att deras tillverkningar skola kunna uthärda täflan med utlänningens förgäfves utstängda producter. Så länge de inhemska tillverkningarne ej i fullkomlighet närma sig de utländske, kan icke den Svenska Handtverkarens öde förbättras och de i lättja och sjelfsväld oftast förspillda läroåren äro icke någon förberedelse till vinnandet af detta systemål. De inskränkta begären och utsigtarna att med Handtverket endast betjena den närmsta omgifningen och deribland endast dem, hvilka ej hafva lägenhet att förse sig från andra håll, förvandla handtverkaren till daglönare och stå i strid så väl med hans egna fördelar som tillverkningens förbättrande. Några Fabriks-anläggningar synes här icke vilja hafva framgång, härrörande troligen icke så mycket af Stadens mindre passande läge derföre, som af brist på en åt detta håll riktad omtänka. Dock finnas en Tobaks- och en Spegel-Fabrik, den förre med någorlunda betydlig (förut uppgifven) tillverkning.

Erforderlig tillgång på dagsverken äger Staden förnämligast af såkalladt försvarsfolk, Stadens Timmermän, Brandvakter och Ringare m. m. äfvensom under sommarmanaderna till öfverflöd infinna sig på arbetsförtjenst uttågade Dahlkarlar och Wermlänningar. Priset på ett karldagsverke är merendels under den ljusa årtiden 32 sk. banco och något deröfver.

Staden har gemenligen god tillförsel från den kringliggande landsbyggden på alla slags landtmanna producter, särdeles de såkallade torgdagarne; och saknas icke afsättning, ehuru åtskillige producter, trädgårdsväxter och dylikt odlas inom Stadens eget gebiet. Den närmast Staden helägna jorden är, i anseende till ymnig gödning och god skötsel, ganska bördig, men eljest är marken på Staden tillydande jordägor stenhunden. Utsädet består mest af Råg, Korn och blandsäd. Mindre bruklige sädeslag äro: Hvete, Hafra och Ärter. Vanligtvis hvilas en tredjedel af åkern hvarje år. Stadens obebyggda tomter användas merändels till trädgårdar eller planteringständer och odlingen derå utgöras förnämligast af rot- och skidfrukter samt till någon del af tobak och gurkor, som exporteras till Stockholm.

Skeppning af Metall och Bergseffecter till Stockholm har hittills varit Staden förbehållen, men upphör med 1841 års slut. Framtiden skall utvisa om den lindring man dermed åsyftat för Bruksägare kommer att i sjelfva verket äga rum, då redarnes förbindelse upphör att tillhandagå emot en billig och nedsatt taxa. Med denna, om man så vill nämna den, prohibitiva författnings upphörande torde ömsesidiga olägenheter åtminstone till en början komma att inträda. Den genom upptäckten af ångboxerings fartyg i sednare tider inträffade lättnad och skyndsamhet i sjöcommunicationen skall måhända framdeles åstadkomma en annan förändring i dessa förhållanden.

För Staden är Gymnasium och högre Lärdoms-Skolan samt en Lancaster-Skola af ovärderlig nytta i afseende på ungdomens uppfostran. För sjukets intagande och betjenande finnes Lazarett och Curhus gemensamme för hela Länet afvensom tillräckligt antal Läkare att bestrida sjukvården. Då den fruktade Cholera-sjukdomen icke hunnit till fäderneslandet har anskaffandet af någon större local till sjukhus i sådana fall blifvit fördröjd, men nödige förberedelser till första utbrottens hämmande gjorde.

I Stadens fattig-försörjnings-anstalter hafva på de tvänne sednare åren betydliga förändringar skedd. Då man tyckt sig af erfarenheten finna, att upprättandet och underhållet af fattighus icke är det verksamaste medlet att lindra fattigdomen och hindra tiggeriet, utan fastmera nedsätter de derstädes intagne personers arbetsdrift och användbarhet, hafva andra botemedel funnits nödvändiga. Bemödandet har varit, att påfina utvägar, hvarigenom det kunde lyckas, att återbringa de i fattigdom och betryck nedsänkte samhällsmedlemmar till arbetslust och sjelfverksamhet samt utöda lättjan och hågen för tiggeri. Så vidt möjligt varit hafva bidrag endast blifvit lemnade att afvärja en sådan nöd, som härrört af sjukdom eller verklig oförmåga att försörja sig, till sjuklingar, orkeslösa och barn, hvilka sednare jente de egentligen så kallade fattighjonerna, med ledning af exemplet i andre Städer blifvit utpensionerade inom Staden och på landsbyggden, der vård och upptuktelse i goda seder kunnat med säkerhet påräknas. De goda följderna hafva så vida förspotts, att tiggeriet inom Staden upphört, samt att hos de sämre lottade större omtänka i allmänhet röjes att försörja sig, hvartill Stadens fattigvårds Direction söker att skaffa tillfällen så vidt utvägar finnas.

En betydlig lättnad i årliga bidragen till fattigförsörjningen lemnar det så kallade Schenströmske Barnhuset, en stiftelse som grundlades på 1770-talet af framlidne Bruks-Patronen och Handlanden härstädet Schenström,

i hvilken Inrättning ett betydligare antal fattige minderårige barn årligen erhålla en tillräcklig uppfostringshjelp och således icke falla Stadens serskildta fattigvård till last.

Skjutsningsbesväret är för Staden ganska tryckande, i anseende till stadens belägenhet i färvägen emellan Rikets större Städer. Staden är väl befriad ifrån hållskjutsens utgörande, som besörjes af den kringliggande landsbyggden och lärer härröra derifrån att de närmare Staden belägne Gästgivargårdarne å landet blifvit hit förlagde, men deraf har äfven reservens flitigare anlåtande blifvit en följd.

Polis-uppsigten i Staden handhafves af en serskildt tillsförordnad Rådman, biträdd af Stads-Fiskalen och Stadens Betjente samt utsedde ordningsmän i hvarje kvarter bland borgerskapet. Från eldsvådor har Staden varit under flere år lyckligen befriad. Vakandet deröfver är uppdragit åt en serskild Brand-Direction med biträde af Brandvakter; och synes Stadens innevånare i allmänhet röja ett uppmärksamt nit till förekommande af dylike olyckor.

Sistlidet är sunnos i Staden utom de vanliga handtverkerierna 1 Linneväfvare, dock utan något uppgifvet tillverkningsbelopp, 4 Färgerier med 880 R:dr tillverkningsvärde, 1 Nål-Fabrik med 200 R:dr tillverkning, 1 Skepps-byggeri hvars tillverkningsvärde är upptaget till 7,697 R:dr 12 sk., en Spegel-Fabrik med 426 R:dr 32 sk. tillverkning, 1 Tobaks-Fabrik med 5,114 R:dr tillverkning, 4 Ur-Fabriker med 636 R:dr 32 sk. tillverkning; summa tillverkningsvärde 14,954 R:dr 28 sk. banco, dervid 37 arbetare voro sysselsatte.

Stadens intrader och utgifter samt allmänna byggnader förvaltas och handhafves af en såkallad Drätsel-Kammare hvars instruction är af Eder Kongl. Maj:t i Näder fastställd den 16 Maji 1827.

Staden donerade inkomster, anslagne så väl till dess Styrelses och Uppbörds-Verkets aflönande som publike byggnaders underhåll, bestå af vågpenningar samt Bro- Hamn- och Mätare-penningar med flere andra mindre betydliga inkomster och hafva under de sistförflutne fem åren per medium utgjordt 5,110 13 sk. 10 rist Banco.

Sparbanken i Westerås hade vid sistlidet års slut förkofrat sig så, att underhållsfonden då utgjorde 1,100 R:dr 35 sk. 4 rist och insättningsfonden 9,160 R:dr 8 sk. tillsammans: 10,260 R:dr 43 sk. 4 rist banco. Delägarne voro 190. Förökningen på sista qvinqvennum stiger således till 229 R:dr 24 sk. 4 rist uti underhållsfonden och till 4,795 R:dr 16 sk. uti insättningsfonden, hvaremot deponenternes antal minskats med 46.

2:o *Arboga*. Sjö- och Upstad:

Stadens läge förut beskrifvit. Åns uppmuddring fortfar och ökas årligen så att från midommar till hösten ofta icke mer än 5 à 5½ fots vatten finnes i ån inom Staden. Fartygen måste därför lägga till vid det såkallade Stenlöpet der Stadens Rederi-Bolag låtit uppföra en lossningsbrygga ungefär $\frac{2}{3}$ dels fjerdingväg från Staden och börjar ifrån Stenlöpet en fots djupare vatten. Större delen af Jernet måste med lastpråmar ifrån vägen ditföras och der pålastas fartygen, äfvensom en del ifrån Stockholm ankommande varor måste ifrån Stenlöpet antingen med lossfartyg uppföras eller landvägen transporterats.

Staden synes af detta förhållande hafva anledning att söka biträde af Allmänna Medel och af Bruks-ägarna till åns uppmuddring, likasom i Köping, men fråga är derom ännu icke väckt. Åbyggnaderne äro nästan allmänt af trä. De underhållas i allmänhet väl genom årliga förbättringar och hafva äfven åtskillige nybyggnader under sista qvinvennum skedt, så att Staden årligen förbättras i afseende på husens utseende och storlek. Stadens folkmängd efter 1832 års Mantals-skrifning var 487 Mantals-skrifne män; 647 Mantals-skrifne qvinnor och således 1134 Mantals-skrifne personer och dessutom 514 minderårige barn, 108 befriade för ålder och fattigdom ifrån Mantal, utgörande en summa af 1756 personer. Innevånarnes sedlighet fortfar såsom förr. Brottmål och Rättegångar äro sällsynte. Krogar och Källare af Stadens Borgerskap föga besökte. Endast ibland arbetsclassen och några få af Borgerskapet synes fyllerilasten tilltaga, särdeles de tider då godt pris är på brännvin.

Stadens näringsfång äro såsom förr: Handel, Handtverkerier, Sjöfart, Factori-rörelse samt till någon del jordbruk. Handeln har genom de nuvarande Köpmännens arbetsamhet och sparsamma hushållning snarare tillän aftagit och Köpmännen hafva samlat förmögenhet. Tillförseln af alla Landtmanna-producter har ökat sig. Genom det större ved-förråd. Ångfartygen här upphandla hafva dock alla Skogseffecter på de fem sista åren stigit 50 à 75 procent i priset. Någon betydligare Spannmåls-handel har icke kunnat uppkomma, dels emedan den kringliggande ortens öfverskott af Spannmål icke är nog stort och dels emedan de nära Arboga belägne Städer äro alltför många. Goda priser på Spannmål och andra åtlige varor lätta utvägarne för Stadens Handtverks-class till bergning, så att de Handtverkare som med arbetsamhet skött sina verkstäder haft sin utkomst och de dryga utskylderne utan många tvångsåtgärder kunnat utgå. Utom byggnaden af Stadens stora strömbro och ommurning af större delen af

Lustagebron med pålningar för det underliggande rustvirket samt andra allmänna mindre byggnader hvilka på dessa år kostat Staden öfver 4000 R:dr banco, vidkännes ännu Stadens Borgerskap det dyra Båtsmans-hället för 16 Båtsmän, ehuru efter det uti Stats- och Economie-Utskotten vid sista Riksdagen uppgjorde underdåniga förslag till reglering af Städernes Båtsmanshåll, enligt Betänkandet N:o 132, befanns att Arboga Stads Borgerskap efter sitt förhållande icke borde hafva mer än $2\frac{2}{3}$ del Båtsman, uti hvilkas underhållande Tomtägarna äfven borde deltaga. Då Arboga således utom all jemförelse är mer än någon annan Stad i Riket betungad af Båtsmanshället, hoppas Staden att Eder Kongl. Maj:t täcktets bevillja den lindring, som Rikets Ständer vid sista Riksdagen för Arboga i underdånighet föreslagit. Ibland onera som för stadens läge ofta påkomma, är äfven den uti förra berättelsen omförmäldte inqvarterings-skyldigheten, deruti dock Staden, vid flere tillfällen de sednare åren, genom Eder Kongl. Maj:ts Nåd njutit den lindring, att manskapets proviantering skedd genom entreprenad på Kronans bekostnad, hvilken så utfallit, att den med 60 à 70 procent öfverstigit det i markegångs-taxan bestämda belopp för en dagportion.

Om jordbruket i Arboga gäller hvad förra Berättelsen upptager. Följderna af de dryga besvär och onera som betunga jordbruket har också varit, att jordens värde de sednare åren der betydligt fallit och att det vanliga arrendet som för varit $1\frac{1}{2}$ tunna Säd för tunnlandet, nu blifvit ned-satt till 1 tunna.

Den Staden åliggande reserv-skjuts-skyldigheten är i anseende till ångfartygens concurrence sommartiden betydligt försvårad, såsom i förra Femårs-Berättelsen upptages. Egentliga Fabriker finnas icke här.

Ett Stamp- och Valkverk, på Stadens ägor anlagdt, gifver dålig inkomst.

Binäringar äro inga utom någon Handel med Kor och Hö, som uppköpes på landet omkring Staden och afföres på fartyg till försäljning i Stockholm. Denna handel bedrifves mest af Enkor och arbetskarlars hustrur både i och utom Staden.

Det i Staden förr brukliga kringelbakeriet har för dyr ved och farliga eldstäder aldeles upphört.

Den utestutande rättighet som blifvit Stadens Skute-Gille enligt Kongl. Privilegierna den 8 Augusti 1711 och 16 December 1719 tillagd, att ifrån Arboga Våg utföra Bergslagens och Brukens effecter, begagnas nu af det på Actier ställda Rederi-Bolaget med den inskränkning Kongl. Brevet den 23 Januari 1827 stadgar och kommer år 1841 att aldeles upphöra.

Undervisningsverket är såsom i förra Berättelse omförmåles. Den inrättade Lancasters-Skolan, hvartill Eder Kongl. Majst med flera gåfvor i Näder bidragit och ännu låter årligen utbetala 100 R:dr banco för Lärarens aflöning, har kommit i godt stånd och genom Lärarens, Comminister Sesemans nitfulla bemödande så lyckats, att det högsta antal Skolans local medgifver, nemligen 100 barn, nu i flere år ständigt derstädes erhållit undervisning.

Fattig-Försörjningen är oförändrad. Angående extra onera, som i Tabellen äro angifne, återopas hvad de 3:ne sista Femårs-Berättelserne innehålla.

3:o *Köpings* Stad. Allmänna Omständigheter: 870 Mantals-skrifne Innevånare finnas härstädes, deribland 377 män och 493 Qvinnor, desutom 3 hörande till gemenskapen af indelta armén. 28 män och 85 qvinnor dels öfverårige och således mantals-frie, dels fattige och saknande arbetsförmåga; 435 minderårige, hvaraf 224 mankön och 211 kvinnkön. Hela folkmängden således 1421 personer.

De åtal som under sednaste fem år ägt rum emot innevånarne, för begångna förbrytelser, påkalla icke någon serskild anmärkning i afseende på deras sedlighet i allmänhet.

Stadens egentliga Näringar äro handtverkerierne och handeln, utan att någondera af dessa kunna sägas ännu vara drifne till mera betydande vinst för deras idkare än att åt dem bereda skälig bergning, med ett eller annat undantag, som dock hör tillskrifvas antingen bristande arbetskicklighet, eller ock åsidosatt ordentlighet, drift och omtanka. De handlande hämta i det betydligaste sina förråder från Stockholm och afyttra desamma mest på credit dels inom Staden dels till den omkringliggande landsorten samt dels till den ofvanbelägna Skinskattebergs Bergslagen, till hvars förläggande härvarande handlande likväl ännu icke mägtat uppbringa sig. Bland handtverkerierna utmärker sig fortfarande Schatullmakeri professionen, som år 1832 drefs af 5 mästare till ett arbetsvärde af 2564 R:dr banco: dock likväl är afsättningen å Schatullmakarnes tillverkningar, ehuru dessa onekligen förkofrats i både snygghet och duglighet, numera ej så liflig som tillföre under det Ahlrotsarbeten voro mera bruklige och nästan uteslutande förfärdigades härstädes i större quantiteter.

Med hänsigt till derigenom uppkommande bidrag i Stadens allmänna utskylder och ökad anledning till flere Innevånares bergning, utgör Stadens rättighet att på Mälaren befrakta Bergslagens effecter och retourva-

ror, hvilken rättighet nu utöfvas med 18 privilegierade Fartyg, utan tvifvel ett bland hufvudvilkoren för Stadens bestånd.

Stadens jord: besädas nästan endast med de allmännaste Spannmålslagen, sedan odling af Lin, Hamp och Tobak utrönts icke kunna med framgång fullföljas.

Boskapsskötsel kan ej drifvas utöfver hvad som för en del innevänares oundgängliga behof erfordras och detta i saknad af ymnigare betes- och fodertillgång.

Skog: en Staden upplåten allmänning i Odensvi Socken, utgörande 187 tunnland, 17 kapp., men som från flera år tillbaka är vorden uthuggen och ännu icke hunnit åter få tillvexa, att någon nytta deraf för närvarande kan påräknas.

Allmän inrättning för undervisning består af en skola vid hvilken en Rector och en Collega äro anstälde, hvarförutan af Staden lönas en Pedagog som meddelar undervisning i stafning, skrifning och de första grunderna till Christendoms-kunskapen.

Fattigförsörjning: En anstalt i detta afseende har år 1832 blifvit inrättad på försök till den 1 Maj 1834 samt ställd under tillsyn af en Direction enligt serskildt reglemente. Jemte det att tiggande i husen härigenom upphört, undfå nu Stadens fattige å vissa bestämda tider af året, enligt classification i mon af deras medeltöshet, understöd i både Spannmål och penningar, hvartill tillgång beredes genom taxering hos Stadens innevänare, äfvensom förmedelst räntorna af några från äldre tider de fattiga tillerkände Fonder.

Fabriker och öfriga Näringar: En Fabrik för tillverkning af Bomullsstrumpor finnes, hvarest i fyra stolar sysselsättas lika många väfvare utom en qvinnsperson som biträden vid blekningen. År 1832 förfärdigades derstädes 814 par Bomulls-strumpor hvarjente väfdes 135 par Calesonger till ett sammanlagdt arbetsvärde af 949 R:dr banco; och har på dessa arbeten följt god afsättning. I Färgeri-professionen hafva 3 Mästare nyssberörde år Åstadkommit tillverkningar i värde af 1480 R:dr banco och en Urmakare af sin profession påräknadt 333 R:dr samma mynt uti inkomst. Binäringar finnas här inga.

Politi: Tillåtna krogar i Staden äro sju.

Några andra inkomster äger icke Staden än de vid Köpings och Strömsholms Vågar utgående Våg-penningarne samt Hamn- och Bro-penningar hvilka alla, år 1832 utgjorde tillsammans 2914 R:dr 28 sk. 4 r:st Banco.

Stadens Kämnersrätt har blifvit indragen under de sista fem åren och Rådstufvurätten utgör nu första instantien derstädes.

För uppmuddringen af Köpings å har Eder Kongl. Maj:t täckts bevillja anslag af allmänna medel. För den öfriga kostnaden äro tillskott bevilljade, dels af Stadens Fartygs-ägare och dels af de Bruks-ägare som skeppa sina effecter på Köpingsväg. Förberedande åtgärder äro redan vidtagne för trädvirkes uppköpande till detta arbete, som kommer att i betydlig mon lätta sjöfarten.

4:o *Sala*. Bergs- och Uppstad. Dess belägenhet är förut uppgifven. Denna Stad är grundlagd af Konung Gustaf II Adolph år 1624.

Bergs-bruk och Jord-bruk äro de Näringar, hvilka allmännast sysselsätta befolkningen. Stadens och Bergslagens folkmängd utgör Mantals-skrifne:

	Mankön . . .	795	
	Qvinnkön . . .	1024	1819
			<hr/>
Befriade vanföre svagsinte och			
bräcklige	Mankön . . .	32	
	Qvinnkön . . .	113	154
			<hr/>
Underårige	Mankön . . .	373	
	Qvinnkön . . .	386	759
			<hr/>
	Summa	2723	

Deraf Bergslagens Grufvu- och Hytte-Arbetare utgöra Mantals-skrifne

	Mankön . . .	269	
	Qvinnkön . . .	220	489
			<hr/>
Samt i deras bröd och hushåll öfver-			
årige och vanföre	Mankön . . .	13	
	Qvinnkön . . .	31	
			<hr/>
Underårige	Mankön . . .	149	
	Qvinnkön . . .	185	351
			<hr/>
	Tillsamman	840	

Summan af tillverkningen och dess värde, utgjorde vid Sala Silfver-Verk under de sista fem åren.

		Värde
1:o	Bergfunt Silfver 14,282 $\frac{4}{17}$	löd. M:kr 321,829 R:dr
2:o	Bly 883 $\frac{1}{2}$ $\frac{8}{10}$	Skepp:d
	jemte Silfverglitt 310 $\frac{2}{10}$	Céntn. 27,500 R:dr
		Summa 349,339 R:dr

utom 55 Tunnor Rödfärg.

Afgiften till Kronan i 10:de, Myntarelön och slagskatt för alla fem åren af hela tillverkningen steg till 43,418 R:dr banco. I öfrigt återopas hvad vid Artikeln om Bergverken förut är nämndt angående Sala Silfver-Verk.

Fabriker: Herr Bergs-hauptmannen och Riddaren af Forselles har å dess nära invid Väsby gård belägna Egendom nyligen anlagt en privilegierad Blyhvits-Fabrik och 1 Ättiks-bryggeri. Blyhvits-Fabriken har i år varit under byggnad. Ättiks-Fabriken är likaledes innevarande år privilegierad och tillhöra dessa anläggningar således egentligen nästa Femårs-Berättelse.

Den vid Sala Grufva varande Hagel-Fabrik och Klädes-Fabriken vid Nystrand äro förut omförmäldte.

Det Staden tillhörige Stamp- eller Valk-Verk, hvaraf inkomsten tillfaller Stads-Cassan är utarrenderadt åt Stadens Färgare.

Sala Stads Sparbank konstituerades såsom Filial-Bank till Westerås Spar-Bank den 21 Juli 1828, hvarvid af då tecknad subscription till underhålls-fond inflöt 266 R:dr 32 sk. Banco och insättningarne uti Filialbanken började den 13 September samma år. Då Spar-Banken vid 1831 års slut skiljdes ifrån Westerås Spar-Bank, utgjorde insättnings-fonden tillhörig 92 personer 2,825 R:dr 13 sk. och underhålls-fonden 385 R:dr 8 sk. 10 rist eller tillsammans 3,210 R:dr 21 sk. 10 rist banco. Den 24 Sept. 1831 har uppå Styresmännens för Spar-Banken derom gjorda underdåniga ansökning Eder Kongl. Maj:t i Näder fastställt Reglor för Sala Spar-Bank

Inrättningen har derefter oafbrutet fortgått och resultatet har blifvit ännu mera gynnande, än man i början vågade att förmoda, hvilket inhämtas af följande utdrag af räkenskapen för år 1832.

— 34 —
Sala Spar-Banks ställning den 31 December 1832.

Insättnings-Fonden.

Behållning vid årets början . . .	2,825 13
Insättningar under året 1,706 14	
Godtgjorde Räkter	162
	1,868 16
Uttagne Medel under året	860 18
	således tillökning 1,007 46

Underhålls-Fonden

Vid årets början	385 10 10
Förökt genom Subscriptions-Me- del och räntor	83 34
Hvarifrån afgå diverse utgifter	63 14
	20 20 —
	405 28

Summa R:dr 4,238 39 sk.

Delägarne voro sistl. år 122 personer. Utlånte medel mot inteckning 1,700 R:dr, mot borgen 2,210 R:dr; Innestående i Bergslagets Cassa 263 R:dr 30 sk. 9 rst. Återstoden 65 R:dr 9 sk. 1 rst banco utgjorde beräknade, men ej förfallne räntor.

Handeln här i Staden drifves i minut och icke till särdeles höjd, men kan dock anses fördelaktig för den flitige och sparsamme Köpmannen. Handeln med Spannmål är icke af betydelse; men som under vintermånaderne flera tusende tunnor Säd här uppläggas och afsändas till Bergslagen, uppkommer deraf en liflig commissions-handel med Spannmål. Då ibland Stadens handels-class under sednare åren få gjordt cession, synes sådant bevisa att handeln i denna Stad är af en skäligen god beskaffenhet.

Angående tillförseln af varor åberopas hvad förra Berättelsen innehåller. Likaså angående prohibitiva författningar.

Några odlingar af större omfång hafva icke blifvit företagna, men jorden cultiveras väl och smärre odlingar fortsättas med fördel.

En del af Tomtjorden är utarrenderad eller öfverlåten på hälftenbruk. Att jordpossessioner inom Stadens område anses fördelaktige kan slutas deraf, att flere Bönder inköpt fastigheter i Staden.

Om allmänna undervisningen åberopas hvad förra Berättelsen innehåller; äfvensom angående sjukvården.

Ett nytt fattighus har under sista qvinqvennium vid Ekeby-dam blifvit uppbygdt, der de minst arbets-förmögne och fattighjon njuta skötsel och penningeunderstöd. Antalet af fattighjon, som nu der vistas är 18, fattigförsörjnings-bidraget utgör omkring 1,500 R:dr banco årligen. Det utgår af jord, näringar och löner efter bestämde grunder. Utom denna fattigförsörjnings-anstalt äger Bergslagen ett serskildt sjukhus äfvensom en serskild fattigförsörjning för Bergslagens arbetare. Ordinarie räntan, hvilken åtföljer Bergsmansjorden, består, såsom uti sista Berättelsen är vordet uppgifvet, uti skyldigheten att hålla hästar och folk för Silfver-Verkets drift. Dessa præstationer utgöra efter ett medium för sista fem åren 4,090 R:dr årligen. Bland diverse onera och besvär upptages äfvenledes uti Tabellen: djeknepengar 20 R:dr, Lazarettmedel 170 R:dr och Riksdagsmannan-arfvode 200 R:dr. Till bestridande af Stadens allmänna utgifter, såsom Tjenstemännens aflöning och publice Byggnaders, Broars och vägars underhåll m. m. äro åtskillige förmåner till Stads-Cassan anslagne; neml. Ekeby, Jacob, Mats, och Stentorps qvarnar, hvilka, efter 5 års medium, gifvit årligen i arrende 1,280:
 Norrkifsta hemmans-ränta 100:
 Marknads-stånd och plats-pengar 300:
 Nora Allmännings-ängar, Sundsbacka fiske, Kyllinge Stamp och Stadsträdgården 238:

Summa 1,918:

hvertill kommer Gjernings-ören 50

Summa 1,968 R:dr.

Dessa medel äro dock otillräcklige till förekommande behof. Bristen måste således fyllas genom årliga taxeringar till ett belopp af 2,250 R:dr banco, hvilka uti Tabellen äro tecknade under rubriken: kostnad för Stadens Styrelse m. m.

Ibland de förändringar och förbättringar, hvilka här i Staden blifvit verkställda, förtjenar att nämnas:

1: Inrättningen af ett ordentligt Drätselverk, hvaruti under namn af Stadens Sjumans-Kamare, Stadens inkomster och utgifter, af dertill valde sju medborgare och en Cassör förvaltas och redovisas. Denna nyttiga inrättning constituerades väl vid Bergs-Rätten den 21 April 1825; men

som den icke finnes omnämnd uti förra Femårs-Berättelsen har varit nödigt att nu anföra den.

2:o En inrättad Sparbank, hvarom här ofvan.

3:o Att Staden jemlikt Kongl. Brefvet den 20 Januarii 1832 i afsöende å Borgmästaretjenstens återbesättande erhållit lika rättighet som andra Städer, och

4:o Att Kämners-Rätten derstädes enligt Kongl. Brefvet den 16 Martii 1833 är vorden indragen och dess göromål öfverflyttade på Stadens Råd-stufvu-Rätt.

Folkets bildning, sedlighet och välmåga hafva under de sistförflutne 5 åren icke aftagit.

Af denna Berättelse och härvid underdånigst bifogade Tabeller täcktes Eder Kongl. Maj:ts Nådigt inhämta Westmanlands Läns tillstånd vid slutet af sista qvinqvennum i jämförelse med det föregående.

Ehuru conjuncturen varit missgynnande för Bergs- och Bruks-Näringen, som inom detta Län är nästan lika hufvudsaklig, som jordbruket har dock folkmängden tilltagit förnämligast i Bergslagsorten och jordbruket, gynnadt af goda årsväxter, synes hafva vunnit förkofran, likasom handeln i Städerne. Genom införande af förbättringar uti Brukstillverkningarne och en lättad utrikes afsättning, torde Svenska jern-exporten kunna återvinna den betydighet och indragtighet, som börjat förminsкас, genom andra länders täflan och industri i jernhandteringen: men härtill läras behöfvas så mycket mera tid och så mycket större omtanka, då Svenska jernstillverkningen icke har att påräkna så stort understöd af Capitaler, som jernhandteringen i andra länder, der rikedomer ger utvägar till anläggningar och förbättringar uti en ojämförligt större scala.

Det är redan mycket, att Svenska jernstillverkningen utan att aldeles duka under, kunnat uthärda den första inverkan af den utomlands väckte industrien och täflan i denna gren. Såsom en hufvudgrund för Rikets utländska handel och economiska välstånd förtjenar också Bergs- och Bruks-Näringen stort afseende och Westmanlands Läns förkofran beror hufvudsakligen af denna näringgren.

Emedlertid synes vid betraktande af dessa båda hufvudnäringar här i Länet tillräcklig anledning sig förete till tillfredställelse öfver det närvarande tillståndet, ehuru några lysande förbättringar under det sista qvinqvennum

qvennium icke blifvit tillvägabragte. Någon allmän nöd har icke här i Länet försports utan dess innevånare hafva tvärtom genom Försynens Nåd varit i tillfälle att med rätt betydliga frivilliga sammanskotter af Spannmål och penningar bispringa sina nödställda medborgare i de provinser som lidit af missvext.

Den allmänna Näringsfriheten, som genom utkomne författningar småningom blifvit utvidgad, synes vara den säkraste grunden för den allmänna välmågans tillvext; och om det tvång som ännu äger rum så väl för Bruks- och Bergs-handteringens idkare som för andra slöjder, efter hand blifver upphäfvat, skall otvifvelaktigt så väl Bergs- och Bruks-Näringen, som öfrige slöjder, vinna en önskad förkofran, då dervid bör iakttagas att de utskylder och onera som nu grundas på monopolier och inskränkningar i samma mon minskas och upphävas, helst Staten ej äger rätt att vänta afgifter af monopolier som genom Författningarne allt mer och mer undergrävas.

Westerås Slott i Lands-Cancelliet den 27 December 1833.

F. RIDDERSTOLPE.

A. W. AHLBORG.

L. O. AHLM.

